<u>මඟ විසිතුරු (විචාරය ලිවීම)</u>

✳️කතුවරයා - තොටගමුවේ ශ්‍රී රාහුල හිමි

✳️යුගය - කෝට්ටේ යුගය

✳️උපුටා ගත් කෘතිය - සැළලිහිණි සංදේශය

✳️කතුවරයාගේ වෙනත් නිර්මාණ - පරෙවි සන්දේශය /කාව්‍යශේඛරය /පංචිකා ප්‍රදීපය.

✳️කතුවරයා හැඳින්වූ අන්වර්ථ නාමය - ෂඩ් භාෂා පරමේෂ්වර තොටගමුවේ ශ්‍රී රාහුල හිමි.

✳️කතුවරයා ප්‍රගුණ කළ භාෂා - ප්‍රාකෘත /මාගධී /ෙ ෂශාචී/සෞරසේනි /අපභ්‍රංශ යන භාෂා 6යි.

✳️කෘතිය රචනා කිරිමේ අරමුණ - හයවන පරාක්‍රමබාහු රජුගේ කනිටු දියණිය වු ලෝකනාථා දේවියට පුතෙකු ලබා දෙන ලෙස ඉල්ලා කැලණියේ විභීෂණ දෙවියන්ට කරනු ලබන ආයාචනයකි.

✳️සැළලිහිණි සංදේශයේ ඇතුළත් කවි ගණන - 108 කි.

✳️ සංදේශය සඳහා යොදාගෙන ඇති විරිත - සමුද්‍රඝෝෂ විරිතයි.

✳️සැළලිහිණි සංදේශයේ ගමන් මඟ - කෝට්ටේ ශ්‍රී ජයවර්ධනපුරයේ සිට කැලණියේ විභීෂණ දේවාලය දක්වා.

<u>මඟ විසිතුරු විචාරය ලිවීම</u>

සන්දේශය සාහිත්‍යයේ මුදුන් මල්කඩ බඳු සැළලිහිණි සංදේශය කෝට්ටේ යුගයට උරුමකම් කියන ෂඩ් භාෂා පරමේෂ්වර තොටගමුවේ ශ්‍රී රාහුල හිමියන්ගේ උත්තුංග කෘතියකි. පද්‍ය 108කින් සැළලිහිණි සංදේශය සුපෝෂිත වී ඇත. උලකුඩය දේවියට පුතෙකු ලබා දෙන ලෙස ඉල්ලා කැලණියේ විභීෂණ දෙවියන්ට ආයාචනා කිරීම මෙකී පුස්තකයේ අභිලාෂය වී ඇත. ශ්‍රී රාහුල හිමියෝ නිසර්ගයෙන් තම කවි සිතට ගලා ආ කවි සිතුවිලි මෙසේ සහෘදයා ඉදිරියේ ගෙන හැර දක්වති. සිය සන්දේශය රැගෙන උදැසනම නික්මෙන දූතයාට සමනොළ පර්වතය පිළිබඳ මෙකී වර්ණනාව ඉදිරිපත් කරයි.

සුර රද සමන් සමඟින් සුරඟන   එවර

පැහැනද මදාරා පරසතු මල්   පතර

කැර පුද වඳින රැඳි මුනි සිරිපා   තඹර

සකිසඳ පෙනේ සමනොළ ගල නැගෙනහිර

සුමන සමන් දිව්‍යා රාජයා දිව්‍යාංගනාවන් සමඟින් මදාරා හා පරසතු මල් පූජා කර වඳින බුදුන්ගේ *ශ්‍රී පාද පද්මය රැඳුණු සමනොළ පර්වතය නැගෙනහිරින් දර්ශනය වන බව දක්වයි. මෙම පද්‍ය රස විඳින සහෘදයා තුළ*

බුද්ධාලම්භන ප්‍රීතිය ජනිත වේ. ඓතිහාසික පූජනීය ස්ථානයක් වර්ණනා කිරීමට උචිත වර්ණනා යොද ගැනීමට දැක්වූ දක්ෂතාවය මෙහිදී විද්‍යමාන වේ. බෞද්ධ ජනයා තුළ බුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිබඳ ගෞරවයක් ජනිත කිරිමට කතු හිමියෝ උත්සුක වෙති.

කතුවරයා තම නෙතට හසු වන සියලුම ප්‍රස්තුතයන් අතිශය උත්කර්ෂවත් ලෙස වර්ණනා කිරීමට උත්සුක විය. අතරමඟ දී හමු වන මහසෙන් දෙවියන්ගේ දේවාලය කවි නෙතට හසු වූයේ මෙසේය. හිරු රැස් මෙන් සන මැණික් වලින් බැබළෙන, රත්තරන් වලින් සෑදූ රිටි අග කුකුළු රුව සහිත කොඩි බැඳ නොයෙක් ආකාරයෙන් සරසා අලංකාර කළ මහසෙන් දෙවියන්ගේ දේවාලය දකුණු දෙසින් දර්ශනය වන බව දක්වයි. පද්‍ය පන්තිය පුරාවටම එළිසමය දැකිය හැකිය.

ගනේ මිණි බැබළි කිරණෙව් සත   පාය

රනේ යටග සැවුලිඳු දද ගල   පාය

අනේ ලකර කළ පුර අප නර.   පාය

පෙනේ දකුණැ මහසෙන් දෙව්රද පාය

කතුවරයා ස්වභාවික ප්‍රපංචයන් වර්ණනයෙහිලා දැක්වූ ප්‍රතිභාව මෙකී කවියෙන් විශද වේ. අහසින් පියාසර කරන සැළලිහිණියාට සයුරේ අසිරිය මෙසේ දක්වා ඇත. සුළඟට මුහුදේ රළ ඉහළට එස වී බිඳී යයි. එම ස්වභාවික සංසිද්ධිය කතුවරයා පුද්ගලාරෝපණ ස්වරූපයකින් දක්වයි. අහස් ගඟ පෙම්වතියයි. මුහුද පෙම්වතාය. මුහුද නැමති පෙම්වතා තම දළ රළ නැමැති අත් වලින් අහස නැමැති පෙම්වතිය වැළඳ ගනියි. මෙහිදී සජීවි චිත්තරූප සමූහයක් පාඨකයා ඉදිරියේ මැවෙයි.

වළඳින අදහසින් මෙන් සුරගඟ අඟන

නලබල සසල දළ රළ පෙළ නුබ නැගෙන

වෙලලළස ගැවසි මූතුසක් පබළු   බබළන

බල මහ මුහුද එම සඳ උතුරින් පෙනෙන

විවිධ අවස්ථාවන් වර්ණනා කිරීමේදී රහල් හිමියන් සතු නිසඟ කවීත්වය පහත කවියෙන් විශද වේ.

සන්නන් සිහින් ෂෙදි සෙවනලු වැලි තෙලෙන

තැන් තැන් වලම සැතපී සියුමැලි   බැවින

රන්වන් කරල් ගෙන එන ගිරවුන්   අතින

යන්මන් තොසින් මඟ තොරතුරු නියම දැන

කතුවරයා තම දූතයාගේ සුවපහසුව පිළිබඳව නිතරම සිතයි. සිහින් ගෙන්ද ගස් වල සෙවණ සහිත සුදු වැලි තලාවේ ගිමන් හරින ලෙස සැළලිහිණියාට ඇරයුම් කරයි. රන්වන් කරල් රැගෙන එන ගිරවුන්ගෙන් මාර්ග තොරතුරු නියම ලෙස දැනගෙන ගමන් කරන ලෙස පවසයි.

ස්වභාවික පරිසරය වර්ණනා කිරීමේදී උන්වහන්සේ සතුව තිබූ වර්ණනා චාතූර්යය සැබවින්ම අපූරුය. මඟ දෙපස ඇති නා,දෙඹ, බක් මී ගස්වල මල් මුදුණේ ක්‍රීඩා කර පලතුරු කමින් ජම්බු පඳුරු වල විවේක සුවයෙන් ගත කරන ලෙස ඇරයුම් කරයි.

ස්වභාවික පරිසරය වර්ණනා කිරීමේදී උන්වහන්සේගේ කවි සිතට පක්ෂීන්ගේ නාද රටාව ග්‍රහණය වු ආකාරය අපූරුය. හිරු රැසින් පිපුණු නෙලුම් මල් වලින් යුතු වු විල් ද මත් වු කොවුලන්ගේ හඬ ද මාර්ගය අසල පොර බදිමින් සිටින වළි කුකුළන් ගැවසී ගත් ගුරු බැවුල යන ස්ථානය වර්ණනා කරයි. කොවුලන් හා වළිකුකුළන්ගේ හැසිරීම ශ්‍රව්‍ය දෘශ්‍ය සිතුවම් පටක් සේ පාඨකයාගේ මනසේ රැඳෙයි.

රිවි තැවුලේ පිපි කමලේ විල්.   . ගැවසී

මත කොවුලේ තුරු වදුලේ හඬන   නිසි

වන සැවුලේ මඟ අසලේ පොර සැලසී

ගුරු බැවුලේ යව අවුලේ නොවී කිසී

කතුවරයා කෝට්ටේ සිට කැලණිය දක්වා ඇති මාර්ගයේ දක්නට ලැබෙන මල් පිපුණු කැළෑ, මලින් ගැවසුණු විල්, මල් රේණු ගැවසීගත් වැලි තලා මෙසේ වර්ණනා කරයි.

අග පිපි මල් මලිගිය ලිය කැලේයා

වග බැඳ හෙන රජහස පුල් විලේයා

ළඟ තුරු මල් ගිලිහුණු රොන වුලේයා

මඟ බැස යව පුළ හෙළ වැලි තෙලේයා

කතුවරයා තම දූතයාට අතර මඟදී හමුවන සුමුටාන නම් වනයේ අලංකාරය ද එහි පවතින ස්වභාවයද විස්තර කරයි.

කස්තුරි තිලක සැදි නළලත සුමුටාන

පුල් මහනෙල් මල් දම් හිස දවටාන

සලෙලුන් යනෙන නිති කැර කෙළි කවටාන

රිවි මුදුනත වන මැද වදු සුමුටාන

තවද කතුවරයා යාපා පටුන ජය ගෙන තේජස් විලාසයෙන් පැමිණෙන සපුමල් කුමාරයාගේ විලාසය දක්වයි. හිරු දෙවියන්ගේ විලාසයෙන් නිල් පාට අශ්ව යෙකුගේ පිට මත නැගී මැණික් ආභරණ වල දිස්නයෙන් ද, බල ශක්තියෙන් පිරුණු බලවත් සේනාවක්ද සමඟින් යාපනය ප්‍රදේශය ජය ගෙන පැමිණෙන හමුදාවේ සේනානායක සපුමල් කුමාරයා දැක ගන්නා ලෙස ඇරයුම් කරයි.

නිල තුරඟට නැඟෙමින් රිවි දෙව් සිරින

දුල කැරැ සේසත් මිණි බරණ කිරණින

බල පිරි සෙන් යාපා පටුන් ගෙන

බල සේනානායක සපු කුමරු එන

මේ ආකාරයට කතුවරයා මඟ දී දක්නට ලැබෙන විසිතුරු ස්වභාවෝක්තියට මුල් තැන දෙමින් වර්ණනා කර ඇත. ප්‍රබල කාව්‍යමය උපක්‍රම රසකින් සැළලිහිණි සංදේශය සුපෝෂිත වී ඇත.